

Ledare

STEPHAN BORGEHAMMAR

Ämnet praktisk teologi åtnjuter inte högt anseende i den lärda världen. Det äger ingen av de egenskaper som brukar inge respekt: varken hög ålder, uppenbar nytta, berömda företrädare eller en fast plats i grundskolans läroplan. Att det befattar sig med praktisk verksamhet gör det inte mer ägnat att väcka omgivningens vördnad, eftersom det finns en motsättning mellan teori och praktik. Inte så att praktisk skicklighet generellt värderas lägre än skarpsinne i människors värld, men det anses allmänt att sådan skicklighet beror på talang och övning snarare än på teoretiska studier. Vad ska man då med en vetenskap om praktik till? Därav kan det väl varken bli bra vetenskap eller gott handlag?

Jo, faktiskt. Sedan slutet av 1950-talet har det kommit i genomsnitt nästan två doktorsavhandlingar om året i praktisk teologi i Sverige, och oräkneliga uppsatser har skrivits i ämnet av studenter. Bland författarna till dessa uppsatser och avhandlingar finns personer som har blivit professorer, prefekter och dekaner samt en rektor för Lunds universitet och sedermera universitetskansler. Bland dem som har gjort kyrklig karriär finns inte bara kyrkoherdar utan även prostar, biskopar och en överhovpredikant. Är det säkert att deras träning i praktisk teologi har bidragit till deras framgång i praktisk verksamhet? Nej, men man kan vända på det och säga att det var en kombination av teoretiskt och praktiskt intresse som gjorde att de lyckades både akademiskt och i yrket. Just denna kombination av intressen odlar praktisk teologi.

Men det får erkännas att ämnets plats i spänningsfältet mellan teori och praktik är prekär och svårbalanserad. Den inbjuder till ifrågasättanden från omvärlden, omprövningar och experiment inom ämnet. Då och då behöver en uppsummering göras. Var befinner vi oss och vart är vi på väg? Disparata mål för forskningen tillsammans med en just nu stark utveckling av

ämnet vid Enskilda högskolan Stockholm och en omorganisation av den teologiska fakulteten i Uppsala gör det första numret av *Svensk Teologisk Kvartalskrift* år 2021 till en lämplig anhalt för en lägesbeskrivning och besinning på färdriktningen.

De fyra artiklar om praktisk teologi som presenteras här avser, var och en på sitt sätt, att säga något om ämnets aktuella ställning i Sverige. De erbjuder alltså inga läckra smakprov på praktisk-teologisk forskning utan endast det vetenskapliga livets nödtröst: principiella överväganden om den egna disciplinens roll inom teologisk utbildning och forskning, dess grundantaganden och ansvarsområde.

I Uppsala ingår praktisk teologi och religionssociologi från och med år 2021 i ett nytt gemensamt forskarutbildningsämne som kallas empirisk-praktiska studier av religion och teologi. Ninna Edgardh redogör för några bakomliggande överväganden. Det förändrade religiösa landskapet är vad som främst motiverar att den praktiska teologin delvis flyttar sitt fokus, breddar sig mot religionsvetenskap och träder in i nya akademiska samarbeten. Samtidigt ska ämnet fortsätta att förmedla djupkunskaper om det kyrkliga livets former och delta i utbildning för tjänst inom kristna trossamfund. Det ska behålla ett teologiskt perspektiv och utifrån detta förhålla sig kritiskt och konstruktivt till både samhälle och kyrka.

Pastoralteologi uppfattas i Sverige ofta som en konfessionell form av teologi som skiljer sig från den akademiska. Karin Rubenson och Elin Lockneus vänder sig i sin artikel mot detta tänkesätt. De vill i stället integrera pastoralteologin i den praktiska teologin och låta den få vara med redan i den akademiska grundutbildningen för blivande präster. De menar att det empiriska och reflexiva arbetssätt som karakteriserar nutida praktisk teologi övar egenskaper som är väsentliga för pastoralt arbete. Fördjupade kunskaper i praktisk teologi kan också göra studenterna medvetna om outtalade förutsättningar i den svenska pastoralteologin och underlätta för dem att förhålla sig till dessa.

Ryszard Bobrowicz och Frida Mannerfelt erbjuder i sin artikel ett djupstudium av praktisk-teologiska handböcker från Sverige, Norge och Danmark utgivna 1990–2020. De visar i detalj hur intresse och frågeställningar rör sig ”från *kyriaké* till *ekkleσία*”. I början av perioden spelar normativa texter huvudrollen i studiet av kyrkan fattad som en given storhet, sedan förskjuts intresset till empirisk forskning om lokala uttryck för kristen tro. Författarna avvisar dock en renodling av det ena eller andra perspektivet. Den praktiska teologin ska inte välja mellan ideal och verklighet utan sammanföra och integrera dem.

Min egen artikel kan i förstone te sig som ”ens ropandes röst i öknen”, då den ställer sig avvaktande till den empiriska vändning som de föregående artiklarna i stort omfamnar. Men viktigare än denna skillnad är den likhet som finns mellan alla de fyra artiklarna, i det att de alla bejakar den praktiska teologins betydelse för de kyrkliga professionerna. Min artikel tar detta steg fullt ut när den undersöker den praktiska teologins principiella grund och plats i vetenskapernas system och kommer fram till att ämnets kärna, under alla trender i forskningen, kan beskrivas som professionsteori.

Artiklarna ger sammantaget en god bild av hur praktisk teologi i Sverige i dag uppfattar sin ställning och sina uppgifter, men de väcker även nya frågor. En intressant sådan, som de berör endast *en passant*, är hur den praktiska teologin – och teologin i stort – långsiktigt ska förhålla sig till den postmoderna periodens kunskapsteoretiska relativism och emancipatoriska agendor. Vilka normer ska gälla, och var går normativitetens gränser? Artiklarna pekar också indirekt på en skriande brist, nämligen att det inte finns någon aktuell svensk lärobok i praktisk teologi. Men de innehåller en hel del uppslag om vad en sådan borde innehålla.

Den praktiska teologin kommer aldrig att vinna stort anseende men håller i sin ringhet huvudet högt. Den är det enda ämne inom teologin som programmatiskt försöker omfatta alla aspekter av kyrka och kristendom: historia och nutid, lära och liv, individ och gemenskap, andligt och världsligt. Det medför ett lidande som måste bäras. Brottytorna mellan dessa oförenliga storheter skaver ständigt och sätter stopp för vackra systembyggen. Dessutom kräver den för den praktiska teologin konstitutiva spänningen mellan teoretisk teologi och praktiskt kyrkoliv, mellan iakttagelse och engagemang, att utövarna håller samman vetenskap och religion, hur mycket omvärlden än vill dra dem isär. Allt detta skänker åt ämnet ett slags tragisk storhet som vi utövare är ganska tillfreds med. ▲